

Dominkovits Péter: „Egy nemzetek lévén...”
A Nyugat-Dunántúl Bocskai István 1605. évi hadjárata idején.
 Martin Opitz Kiadó, Budapest, 2006. 198 oldal.

A Bocskai-felkelés (1604–1606) 400. évfordulójára az elmúlt esztendőben szinte sorozatban láttak napvilágot a különféle kiadványok. A mintegy tucatnyi monográfia, több új Bocskai-életrajz, számos tanulmánykötet és okmánytár megjelenését követően joggal merülhet fel a kérdés: mindezek után lehet még egy teljes kötetre való újdonsággal szolgálni a kora újkori magyar történelem e kiemelkedő fontosságú eseménye kapcsán? Bár furcsának tűnhet a kijelentés, véleményünk szerint Dominkovits Péter 2006 végén nyomdába került kötete valójában csupán az első, de nagyon fontos lépést tette meg azon az úton, amely majd újabb szisztematikus kutatások után ahhoz vezethet el, hogy Bocskai István mozgalmának helyét megtaláljuk a történeti Magyarország területén a 16–17. század fordulóján létezett három állam, a Magyar Királyság, az Erdélyi Fejedelemség és az Oszmán Birodalom történetében. A kismonográfia és forráskiadvány szerzője ugyanis egy olyan területen hozott alapvető újdonságokat, amelyre az eddigi kutatások igen kevés figyelmet fordítottak.

Ez annak ellenére is kijelenthető, hogy az elmúlt közel fél évtized különféle évfordulói kapcsán megjelent munkák a Bocskai-felkelésről számos, igen fontos új megállapítást tettek és meghatározó újdonságokkal gazdagították eddigi tudásunkat. Sőt, érdemes kiemelni, hogy a Hajdúsági Múzeum igazgatója, Nyakas Miklós szerkesztésében *A Bocskai-szabadságharc 400. évfordulója* címmel külön sorozat is indult, miközben 2000 és 2006 között a fejedelem életéről és koráról három monográfia látott napvilágot.¹ Az új kutatásokat recenzióinkban természetesen nem vehetjük szisztematikusán számba, néhány alapvető újdonságot mégis szükséges kiemelnünk:

1) Meghatározóan új eredmények születtek Bocskai és a hajdúk kapcsolataira, illetve a tiszántúli régió militarizálódására vonatkozóan.² Ennek köszönhetően mind a hajdúfelkelés kirobbanását és gyors sikereit, mind az egész hajdútelepítés kérdéskörét – többek között egy értékes hajdú-adatbázisnak³ is köszönhetően – sokkal árnyaltabban látjuk, mint valaha. Így azt a folyamatot is, hogy Bocskai miként tudta 1604 szeptemberében sikerrel maga mellé állítani és mozgósítani a – Bihar megyei birtokainak és korábbi váradi főkapitányi tisztének (1592–1598) köszönhetően általa jelentős részben személyesen ismert – partiumi hajdúkapitányokat, akiknek egy tekintélyes része a tizenöt éves háborúban (1591–1606) Habsburg-zsoldon teljesített szolgálatot.

¹ Nagy 2000; G. Etényi–Horn–Szabó 2006; Szabó 2006.

² Nagy–Nyakas 2001; Nyakas 2004; Nyakas 2005; Czigány 2005 stb.

³ Nagy–Nyakas 2001.

2) Az elmúlt esztendőekben számottevő újdonságokkal szolgált a kutatás Bocskai 1604 és 1606 közötti erdélyi politikájára, a fejedelemség rendi elitjével való kapcsolatrendszerére, valamint általában Bocskai (török vazallus) erdélyi államára vonatkozóan.⁴ Ezen újdonságokat az erdélyi kollégák a fejedelem és a székelyek kapcsolatainak bemutatásával egészítették ki.⁵ Dominkovits Péter kötete kapcsán ezen új eredményekből külön kiemelendő, hogy Horn Ildikó meggyőző vizsgálata szerint Bocskai erdélyi hatalommegszerzése sem volt egyszerű diadalmenet. Az addig a Habsburg-párt hívének tartott, a bécsi udvarban nevelkedett, partiumi nagyúrnak ugyanis háborús és polgárháborús viszonyok közepette minden kapcsolatát mozgósítania kellett Királyhágón túli hatalma biztosításához.⁶ Ezt összességében igen sikeresen valósította meg, megnyerve az erdélyi elit, sőt egykori belpolitikai ellenfelei nagy részének támogatását is. Ennek ellenére saját hadai mellett – miként ezt Nagy László hadtörténeti kutatásaiból már több évtizede tudjuk⁷ – erdélyi fejedelemsége teljes elfogadtatásához 1605 nyarán még „Tündérországbán” is oszmán és havasalföldi–moldvai segédcsapatok támogatására volt szükség, akik a maradék Habsburg-csapatok és a belső fegyveres ellenállás letörése után őt ténylegesen hatalomra emelték.

3) E vizsgálatokkal szoros kapcsolatban értelmezendők egy, a szakirodalomban korábban kevésbé hangsúlyozott kutatási terület ugyancsak döntően új eredményei: az oszmanista Papp Sándor több írásában fényt derített arra a rejtélyre, mit keresnek már 1604. november közepén Felső-Magyarországon török és tatár hadak Bocskai oldalán.⁸ Az elsősorban Isztambulban, Bécsben és Romániában végzett szisztematikus feltáró munkájának köszönhetően ma már minden kétséget kizárólag tudjuk, hogy Bocskai István 1604. november közepétől nemcsak török vazallus erdélyi fejedelem, hanem oszmán vazallus magyar király is volt, mely címet és magát a vazallusságot kénytelen volt elfogadni a mozgalmát a nagy török háború közepette rendkívüli gyorsasággal kiharcoló oszmánoktól. Sőt, néhány hónappal később, 1605 márciusában maga kért a Portától királyi koronát vazallusállama legitimálására.⁹ Végül e kérdéskörrel kapcsolatban külön kiemelendő az is, hogy a holland Kees Tészelszky ugyancsak friss és meggyőzőnek tűnő vizsgálata szerint – noha nem így tanultuk és nem is így tanítják a középiskolákban – a török koronát 1605. november 11-én Bocskai Rákos mezején nem utasította vissza a nagyvezírnek.¹⁰ Ezt, a történeti köztudatban utólag toposszá vált állítást kollégánk a humanista Bocatius János, Bocskai propagandájának egyik legfőbb formálója utólagos kitalációjának és Közép-Európa keresztény lakosságának, illetve rendjeinek szóló propagandának tartja.

⁴ Horn 2006; Oborni 2006.

⁵ Egyed 2004 stb.

⁶ Horn 2006.

⁷ Nagy 1961: 303–334.

⁸ Papp S. 2003: 117–134; Papp S. 2004.

⁹ Papp S. 2001.

¹⁰ Tészelszky 2006.

4) Végül, de korántsem utolsósorban a magyarországi protestantizmus egyik legkiválóbb ismerője, Péter Katalin újabban úgy vélekedik, hogy a vallásszabadságot Bocskai már a kezdetektől mind a lutheránusok és kálvinisták, mind a katolikusok számára igényelte.¹¹ Ez az új állítás szintén nehezen hozható összhangba a szakirodalom túlnyomó részének eddigi vélekedésével.

Az igen figyelemre méltó újdonságok dacára is kijelenthető, hogy Dominkovits Péternek kismonográfiájában ugyancsak sikerült merőben újat mondania, és egy eddig szinte elfeledett területen jelentős forrásbázisra építve a Bocskai-felkelésről eddig kialakult képünket tetemesen árnyalni! Elsősorban annak köszönhetően, hogy részben szélesebb értelemben vett pátriájának (a Győr, Sopron, Moson és Vas megyei régióknak), részben országosan is elismert társadalomtörténeti kutatásainak köszönhetően olyan területre „kalandozott”, amelyet a kutatás ez ideig többnyire csupán marginálisan vont mikroszkópja alá. Ennek központjában ugyanis mind az elmúlt másfél évszázadban, mind az elmúlt esztendőknél területileg egyértelműen a felső-magyarországi, tiszántúli és erdélyi régió vizsgálata állt, tematikailag pedig az egyház- és hadtörténet, a hajdú kutatás, újabban pedig a fejedelem és a városok vizsgálata, valamint a Bocskai-hagyomány utóélete és recepciója dominált. Bocskai István, illetve a magyar királysági és az erdélyi rendek, politikai elit és társadalom viszonya kapcsán ugyanakkor – Horn Ildikó említett friss kutatásait¹² kivéve – valójában Nagy László több mint két évtizede megjelent monográfiája óta nem történt lényeges előrelépés. Pedig ő is túlnyomórészt csupán Felső-Magyarországra koncentrált.¹³

E kutatási egyoldalúság viszont napjainkig alapvető kihatással van a Bocskai-felkelés egészének megítélésére. Történetírásunk ugyanis valójában a magyar rendek, a magyar királysági társadalom, illetve Bocskai – már a fentiek alapján is egyértelműen – sokrétű és többcélú mozgalmának kapcsolatáról úgy foglalt, foglal állást, hogy arról az alapkutatások hiányoznak. Azaz Dominkovits Péter kötetéig – a 17. század eleji Magyar Királyság rendisége alapos ismeretének hiányában – valójában nem tették fel a kérdést: kik és mekkora számban, milyen politikai súllyal álltak át a magyar rendek közül Bocskai oldalára, különösen a hajdúkatonái és török–tatár segédcsapatai által kevésbé vagy csupán ideiglenesen ellenőrzött Dunántúlon.

Mindennek ezért van kiemelkedő jelentősége, mert a Magyar Királyságnak a 16–17. század fordulóján négy kerülete (a horvát–szlavón bánóság mellett a dunántúli, a dunáninni és a felső-magyarországi kerület) volt, amelyek közül az eddigi kutatás főként a legutóbbira koncentrált. Ezzel függ össze az is, hogy Bocskai fejedelmi udvara és udvartartása kapcsán még a legfrissebb összegzések is csaknem kizárólag a melléje állókat veszik számba.¹⁴ Mindezek ismeretében nem csodálkozhatunk azon, hogy Bocskai mozgalmát a történelemtankönyvek

¹¹ Péter 2006.

¹² Horn 2006.

¹³ Nagy 1985: 15–58, passim.

¹⁴ Benda 1987: 160–161; Nagy 2000: 222–229; Papp K. 2004: 134–138; Jeney-Tóth 2006.

mellett a szakirodalom nagyobb része is – a korábbi évtizedek történetírásának hagyományait követve – mind a mai napig függetlenségi küzdelemnek és szabadságharcnak tekinti. Sőt, több friss összegzés – még e vélekedésen is túllépve – Bocskait már nem csupán „a rendi társadalom szerkezetében élő ország viszonyai közötti nemzeti összefogás” vezetőjének,¹⁵ hanem a kora újkori Közép-Európa történelme egyik meghatározó alakítójának és „közép-európai realistának” tekinti és nevezi¹⁶ – nevezetesen egy magyar szabadságharcot vezető, közép-európai formátumú személyiségnek, aki nemcsak az erdélyi és a magyar királysági, hanem az osztrák, morva és cseh rendeket is mozgósítani tudta egy nagy közép-európai rendi konföderáció érdekében.

Bár ezen – nemzetközi és magyar szempontból is döntő jelentőségű – kérdés kapcsán már Horn Ildikó erdélyi vizsgálata is óvatosságra intette a kutatást, Dominkovits Péter kötete ezeket az olykor már fennköltten hangzó, de forrásokkal kellően alá nem támasztott kijelentéseket jelentősen árnyalja, sőt – túlzás nélkül kijelenthető – részben cáfolja is. A Nyugat-Dunántúlra, azaz nagyjából a Magyar Királyság dunántúli területére vonatkozó esetmonográfiája ugyanis alapkutatások, azaz eddig többnyire ismeretlen források alapján – amelyek közül kereken 60 darabot könyve Okmánytárában (109–158. oldal) külön is közöl – vitathatatlanul bizonyítja: ezen, a kutatás által ez ideig alig vizsgált, ám a magyar állam meghatározó részét alkotó országrészen a Bocskai-felkelés egyúttal polgárháború is volt. A forrásokat bevezető, közel hét ívnyi hosszúságú kismonográfia (7–108. oldal) alcíme jól jelzi a szerző markáns véleményét: *Felkelés és polgárháború*. S gondos forráskutatása alapján részletesen be is mutatja az olvasónak, hogy a felkelő és török csapatokkal együtt járó dunántúli polgárháború alatt az itteni vármegyéknek még a hosszú török háború idején is működő közigazgatása 1605–1606-ban valóban óriási hiátusokat mutatott. (Korábbi munkáinak jelentős részéhez hasonlóan a szerző a Függelékben az érintett vármegyék [Vas és Sopron] és városok [Sopron és Szombathely] tisztikarának 1605. évi adattárát is elkészítette [167–171. oldal].)

Mindezekén túl egyértelműen igazolja a dunántúli polgárháborút az is, hogy a Dominkovits vizsgálata szerint ezen országrész nagybirtokosai közül szinte senki sem csatlakozott Bocskaihoz (48–55. oldal), pedig sérelmeiket az elmúlt negyedszázadban nem egy alkalommal fejtették ki Rudolf királynak, valamint az őt helyettesítő főhercegeknek (előbb Ernőnek, majd Mátyásnak). Azaz sem a Zrínyiek, sem a Bánffyak, de még a régió – hangsúlyozandó – igen befolyásos protestáns nagyurak, Batthyány Ferenc és Török István sem állt át a fejedelemhez. Egyedül a korábbi kincstári és hűtlenségi perek egyik legfőbb érintettje, Nádasdy Tamást jelentett kivételt. A dunántúli főrendek Bocskaival szembeni elutasító politikai magatartásának, sőt nem egy esetben szervezett fegyveres ellenállásának forrásokkal igazolt bemutatása önmagában is igen komoly eredmény! A szerző

¹⁵ R. Várkonyi 2006b: 11.

¹⁶ R. Várkonyi 2006a; 2008.

viszont felhívja a figyelmet arra is, hogy a Dunántúlon is birtokos Széchyek és Dersffyek esetében e famíliák Felső-Magyarországon élő tagjai (György és Ferenc) Bocskai pártjára álltak. Az arisztokrácia esetében tehát a Bocskaihoz való csatlakozást alapvetően meghatározta a nagybirtokok helye és a hajdú–török csapatok általi érintettsége.

Hasonlóan példaértékűnek nevezhető annak bemutatása, hogy a dunántúli nagyurak familiárisaik révén mennyire erős hatással voltak a köznemesség politikai állásfoglalására (57–64. oldal). Bár a végváriak és a nemesek soraiban 1605 nyarán, a sikeres hajdú és török–tatár előrenyomulás közepette tudunk nagyobb számú, ám többnyire fegyveres kényszer szülte átállásokról, ezek egyrészt nem voltak tartósak, másrészt a politikailag befolyásos köznemesek java egyértelműen a magyar uralkodó, az 1583 óta Magyarország földjére egyetlen alkalommal sem lépett és a nemesi társadalomban emiatt (is) igen népszerűtlen Rudolf király hűségén maradt. Ugyanez igaz Sopron szabad királyi városra is, amelynek állásfoglalását jobban befolyásolta a Magyar Királyságban elfoglalt politikai-gazdasági szerepe, geopolitikai helyzete és persze a védelmét biztosító királyi helyőrsége, mint evangélikus vallása. Erről a szerző által részletesen bemutatott három ostrom önmagáért beszél (65–71. oldal).

Nem feledhető ugyanakkor az sem, bár erre a kötetben csupán szerény utalások találhatók (például 52–54. oldal), hogy Bocskai hadait a Dunántúlon is mindvégig tekintélyes török és tatár csapatok támogatták. Így, míg Felső-Magyarországon az egri beglerbég, addig a Dunántúlon a török hódoltság egyik „fenegyereke”, Szarhos (Sarhoş) Ibrahim kanizsai pasa írt a magyar nagyuraknak fenyegető leveleket a Bocskaihoz való átpártolásra. Sőt, Ibrahim csapataival mindvégig tevékenyen részt is vett a hajdúcsapatok katonai akcióiban, a Dunántúl mellett stájer és osztrák területeken is. Emiatt viszont a nyugat-dunántúli nemesség joggal tarthatott országgrészén a török hódítás kiterjesztésétől (ami 1605 októberében Esztergom visszaszerzésével részben sikerült is az oszmánoknak), különösen, hogy a hajdú- és török–tatár csapatok igen tetemes károkat okoztak.

Dominkovits Péter kötetében elsősorban sikeres regionális társadalomtörténeti mélyfúrást végzett, ám munkája a magyar rendiség történetének egésze szempontjából is kulcsfontosságúnak tekinthető. Az általa bemutatott világi és egyházi nagyurak ugyanis a Magyar Királyság rendi elitjének (a főrendeknek), a tőlük sokban függő köznemesek pedig – a vármegyei képviselőlet révén – a magyar diéta alsótáblájának képviselői voltak. A szerző részletesen feltérképezte, hogy a dunántúli magyar nagyurak és nemesség, illetve a magyar rendiség – német császári-királyi (reguláris) csapatok segítségével – komoly fegyveres küzdelmet is vívott Bocskai törökök és tatárok támogatta ugyancsak magyar hadaival. Így a Bocskai-felkelés a Magyar Királyság e területén egyértelműen olyan polgárháborút jelentett, mint amilyenről 1526 után a két magyar király (Habsburg Ferdinánd és Szapolyai János) közös uralkodása idején történetírásunk már minden probléma nélkül beszél. Sőt, valójában nemcsak polgárháborút, hanem rendi belháborút is. A felkelők ellen ugyanis a nagyurak nem csupán saját magánkatonaságukat

és az általuk irányított végvárok őrségeit, hanem a rendiség megmaradt legfőbb katonai intézményét, a nemesi felkelést (ez esetben a *particularis insurrectiót*) is meghirdették, majd bevetették. Miként ez így volt a dunáninni országrészen is, miközben ugyanezt a felső-magyarországi kerületben maga Bocskai is többször meghirdette ellenük.

Mindez 1605 nyarára – legalábbis a Dunántúlon, de saját újabb kutatásaink¹⁷ alapján hozzátehetjük: a dunáninni kerületben is – nem jelentett mást, mint a törvényes magyar király és a törökök által „a magyarok királyának” ki-nevezett fejedelem pártjára szakadt magyar rendek – különféle idegen és magyar csapatok támogatta – egymás elleni hadakozását. Röviden valódi, még hozzá országossá vált polgárháborút és magyar rendi belháborút. Hogy egyáltalán nem túlzás erről beszélni, azaz Dominkovits egy régióra vonatkozóan bizonyított, új definíciója a Magyar Királyság tekintetében országos szinten is igaz, azt Bocskai diplomatájának, Bocatius Jánosnak a szavai is igazolják. Ő az 1605 végi események kapcsán a következőket vetette papírra: „bölcs és mindkét fél részéről egyenlő feltételek mellett megkötött béke és hön óhajtott nyugalom válthatná fel ennek a már-már polgárháborúvá fajult háborúnak a viharait és megpróbáltatásait.”¹⁸ De 1609 nyarán ezekre az esztendőkre visszatekintve a Magyar Kamara is „rettenetes bel- és polgárháború”-ról beszélt.¹⁹

Bár Dominkovits Péter kötetét majd számos könyvtár bizonyosan a nyugat-dunántúli hely-, jobb esetben a társadalomtörténet műfajába sorolja, regionális kutatása összességében valójában a kora újkori magyar történetírás egyik legfontosabb problémaköre, a Bocskai-felkelés társadalom- és magyar rendiség-történeti aspektusainak megértéséhez szolgál alapvető mérföldköül. Munkája ismeretében ugyanis, még az az igen kényes kérdés is joggal tehető fel, hogy Bocskai István mozgalma egyáltalán nevezhető-e szabadságharcnak. Ezzel a komoly problémával való szakmai szembenézés véleményünk szerint a kora újkorral foglalkozó magyar történetírás egyik meghatározó feladata – miként ezt a Dominkovits kötete óta kibontakozó tudományos vita is bizonyítja²⁰. Mivel pedig ez utóbbihoz – legalábbis jelen recenzió írója esetében – Dominkovits monográfiája komoly inspirációt nyújtott, joggal reménykedhetünk abban, hogy munkája további kollégákat serkent újabb alapkutatások folytatására, valamint további közös gondolkodásra, sőt akár újabb tudományos vitákra.

Összességében tehát Dominkovits Péter társadalomtörténeti monográfiája és forráskiadványa – regionális volta ellenére is – igen fontos hozzájárulás ahhoz, hogy segítségével szembenézhessünk kora újkori viharos történelmünk egyik meghatározó, ám „szabadságharcosok” és „árulók” küzdelmeként nehezen leírható sorsfordulójával. Munkája ismeretében ugyanis magunk nem kételkedünk abban, hogy a magyar történetírás eddigi állításaival ellentétben

¹⁷ Pálffy 2008a: 321–338.

¹⁸ Csonka–Szakály 1988: 91.

¹⁹ Pálffy 2008a: 329–330.

²⁰ Pálffy 2008b, 2008c, 2008d; Óze 2008a, 2008b.

a Bocskai-felkelés idején, 1604–1606-ban a Magyar Királyságban sem rendi keretek közötti „nemzeti összefogás” nem jött létre, de nem folyt szabadságharc sem a török hódítás dacára megmaradt magyar állam, sem a 16. század közepén újonnan létrejött Erdélyi Fejedelemség függetlenségéért. Bocskai István – sokrétű mozgalmának számos pozitív hozadéka dacára – kezdetektől és mindvégig az oszmánok vazallusa volt, akit emiatt a Magyar Királyság elitjének jelentős része nem volt hajlandó uralkodójának elfogadni. A magyar rendiség nagyobb része tehát a Habsburg-udvarral való komoly konfliktusok dacára sem vállalta fel a Bocskaival járó „török oltalmat”. Az ez ideig ebben kételkedő kollégák számára erről Dominkovits Péter kötete a Dunántúl kapcsán részletes forrásanyaggal és meggyőző elemzéssel szolgált. Köszönet érte!

Pálffy Géza

HIVATKOZOTT IRODALOM

- Benda Kálmán 1987: Bocskai István székhely nélküli fejedelmi udvara. In: R. Várkonyi Ágnes – Székely Júlia (szerk.): *Magyar reneszánsz udvari kultúra*. Gondolat Kiadó, Budapest, 158–165.
- Czigány István 2005: A Felső-Tisza-vidék és a Tiszántúl társadalmának militarizációja a 17. század első harmadában. In: Czigány István (szerk.): *Bocskai és kora. Tanulmányok a Bocskai-szabadságharc 400. évfordulója alkalmából*. Martin Opitz Kiadó, Budapest, 67–82.
- Csonka Ferenc – Szakály Ferenc 1988: *Bocskai kíséretében a Rákosmezőn. Emlékiratok és iratok Bocskai István fejedelem és Lalla Mehmed nagyvezír találkozásáról, 1605. november 11.* Európa Kiadó, Budapest.
- Egyed Ákos 2004: Bocskai István és a székelykérdés. In: Barta János, ifj. – Papp Klára (szerk.): *„Nincsen nekünk több hazánk ennél...” Tanulmányok a Bocskai-felkelés történetéhez.* (Kisebbségkutatás könyvek.) Lucidus Kiadó, Budapest, 58–64.
- G. Etényi Nóra – Horn Ildikó – Szabó Péter 2006: *Koronás fejedelem. Bocskai István és kora.* General Press Kiadó, Budapest.
- Horn Ildikó 2006: Bocskai István fejedelem erdélyi politikusai. In: Balla Péter et al. (szerk.): *A Bocskai István által vezetett Habsburg-ellenes rendi felkelés kitörésének 400. évfordulója alkalmából rendezett tudományos konferencia előadásainak szerkesztett anyaga.* Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest, 87–104.
- Jeney-Tóth Annamária 2006: Bocskai István fejedelmi udvara 1605 nyarán (A kolozsvári városi számadások tükrében). In: Petercsák Tivadar – Berecz Mátyás (szerk.): *Magyarország védelme – Európa védelme.* Dobó István Vármúzeum, Eger, 265–274.
- Nagy László 1961: *A Bocskai-szabadságharc katonai története.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Nagy László 1985: *„Megint fölszánt magyar világ van...” Társadalom és hadsereg a XVII. század első felének Habsburg-ellenes küzdelmeiben.* Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest.

- Nagy László 2000: *Egy szablys magyar úr Genfben. (A sokarcú Bocskai István)*. Hajdúsági Múzeum – Polgármesteri Hivatal, Hajdúböszörmény.
- Nagy László – Nyakas Miklós 2001: *Hajdúirtisztesség tüköre*. Hajdúsági Múzeum, Hajdúböszörmény.
- Nyakas Miklós 2004: Bocskai és a hajdúk. In: Barta János, ifj. – Papp Klára (szerk.): *„Nincsen nekünk több hazánk ennél...” Tanulmányok a Bocskai-felkelés történetéhez*. (Kisebbségkutatás könyvek.) Lucidus Kiadó, Budapest, 31–46.
- Nyakas Miklós 2005: *A bihari kishajdú városok története*. (A Bocskai-szabadságharc 400. évfordulója V.) Hajdú–Bihar Megyei Önkormányzat – Hajdú–Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága, Debrecen.
- Oborni Teréz 2006: Bocskai erdélyi állama. In: Papp Klára – Jeney-Tóth Annamária (szerk.): *„Frigy és békeség legyen...” A bécsi és a zsitvatoroki béke*. Debreceni Egyetem Történelmi Intézete – Hajdú–Bihar Megyei Önkormányzat, Debrecen, 77–88.
- Öze Sándor 2008a: Kétséges kétségek? Magyar romantika és Bocskai István? In: Horvát Zita (szerk.): *Tanulmányok Bocskai Istvánról*. (Publicationes universitatis Miskolcensis – Sectio Philosophica, Tomus XIII. – Fascimulus 2.) Miskolci Egyetem, Miskolc, 205–226.
- Öze Sándor 2008b: A fogalmi tisztázatlanság és a szemléleti kizárólagosság buktatói. Visszontválasz Pálffy Géának. In: Horvát Zita (szerk.): *Tanulmányok Bocskai Istvánról*. (Publicationes universitatis Miskolcensis – Sectio Philosophica, Tomus XIII. – Fascimulus 2.) Miskolci Egyetem, Miskolc, 235–244.
- Papp Klára 2004: Bocskai kassai fejedelmi udvara. In: Barta János, ifj. – Papp Klára (szerk.): *„Nincsen nekünk több hazánk ennél...” Tanulmányok a Bocskai-felkelés történetéhez*. (Kisebbségkutatás könyvek.) Lucidus Kiadó, Budapest, 121–144.
- Papp Sándor 2001: Török–magyar tárgyalások és szerződés-kötés 1605-ben. In: Barbu, Violeta – Tüdös, S. Kinga (eds.): *Historia manet. Volum omagial Demény Lajos Emlékkönyv 75*. Kriterion, București – Cluj, 119–126.
- Papp, Sándor 2003: *Die Verleihungs-, Bekräftigungs- und Vertragsurkunden der Osmanen für Ungarn und Siebenbürgen: Eine quellenkritische Untersuchung*. (Österreichische Akademie der Wissenschaften Philosophisch-Historische Klasse, Schriften der Balkan-Kommission 42.) Verlag der Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien.
- Papp Sándor 2004: Bocskai István török politikája a felkelés előestéjén. *Hadtörténelmi Közlemények* (117.) 1198–1211.
- Pálffy Géza 2008a: *Szent István birodalma a Habsburgok közép-európai államában. A Magyar Királyság és a Habsburg Monarchia a 16. században*. (Akadémiai doktori értekezés.) Budapest.
- Pálffy Géza 2008b: Szabadságharc volt-e Bocskai István mozgalma? Ellentmondások és kétségek. *História* (30.) 1. 7–10.
- Pálffy Géza 2008c: Szabadságharc volt-e Bocskai István mozgalma? In: Horvát Zita (szerk.): *Tanulmányok Bocskai Istvánról*. (Publicationes universitatis Miskolcensis – Sectio Philosophica, Tomus XIII. – Fascimulus 2.) Miskolci Egyetem, Miskolc, 184–204.
- Pálffy Géza 2008d: A szelektív forráshasználat és a 19–20. századi függetlenségi szemlélet visszavetítésének veszélyei: válasz Öze Sándornak. In: Horvát Zita (szerk.): *Tanulmányok Bocskai Istvánról*. (Publicationes universitatis Miskolcensis – Sectio Philosophica, Tomus XIII. – Fascimulus 2.) Miskolci Egyetem, Miskolc, 227–234.

- Péter Katalin 2006: A vallásügy a bécsi béketárgyalásokon. In: Papp Klára – Jeney-Tóth Annamária (szerk.): *„Frigy és békesség legyen...” A bécsi és a zsitvatoroki béke*. Debreceni Egyetem Történelmi Intézete – Hajdú–Bihar Megyei Önkormányzat, Debrecen, 171–175.
- R. Várkonyi Ágnes 2006a: A Bocskai-szabadságharc nemzetközi háttere (Európai jelenlét és magyar történelmi távlat). In: Papp Klára – Jeney-Tóth Annamária (szerk.): *„Frigy és békesség legyen...” A bécsi és a zsitvatoroki béke*. Debreceni Egyetem Történelmi Intézete – Hajdú–Bihar Megyei Önkormányzat, Debrecen, 21–38.
- R. Várkonyi Ágnes 2006b: Bocskai, a közép-európai realista. In: Balla Péter et al. (szerk.): *A Bocskai István által vezetett Habsburg-ellenes rendi felkelés kitörésének 400. évfordulója alkalmából rendezett tudományos konferencia előadásainak szerkesztett anyaga*. Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest, 5–27.
- R. Várkonyi Ágnes 2008: Királyi ajándék. Bocskai István fejedelem közép-európai politikájáról. In: Krász Lilla – Oborni Teréz (szerk.): *Redite ad cor. Tanulmányok Sahin-Tóth Péter emlékére*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 249–271.
- Szabó András 2006: *„Téged Isten dicsérünk.” Bocskai István, Erdély és Magyarország fejedelme*. Kálvin Kiadó, Budapest.
- Teszelszky, Kees 2006: A Bocskai-korona mítosza. A koronázás körülményeinek leírása a fikció és a valóság tükrében. In: Petercsák Tivadar – Berecz Máttyás (szerk.): *Magyarország védelme – Európa védelme*. Dobó István Vármúzeum, Eger, 239–246.